

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 76 Őubat 2021 & Volume: 14 Issue: 76 February 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

11 EYLÜL SONRASI AMERİKAN DIŞ POLİTİKASININ TERÖRİZMLE MÜCADELE ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ*

EVALUATION OF AMERICAN FOREIGN POLICY IN TERMS OF COUNTERTERRORISM AFTER 9/11

Sadam Hussin SAFİ**
Őahin Eray KIRDİM***

Öz

Amerikan dış politikası tarih boyunca değişim göstermiş esnek bir dış politikadır. Özellikle değişen başkanların Amerikan dış politikasındaki deęiŐime etkisinin oldukça büyük olduğu söylenebilir. Yayınladıkları doktrinler çerçevesinde dış politikada bireysel bir şekilde söz sahibi olan başkanlar, ABD'nin dış politika faaliyetlerini büyük ölçüde etkilemektedirler. Bu şekilde bir esnekliğe sahip olan Amerikan dış politikası, içine girilen hemen hemen her dönemde değişiklik göstermiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından başkan George W. Bush dönemi itibariyle ise Amerikan dış politikası büyük bir değişim içine girmiştir. Öyle ki önceden izolasyon, dünya savaşları, soğuk savaş, küreselleşme gibi temel kavramlar çerçevesinde seyreden Amerikan dış politikası, bu tarihten itibaren büyük ölçüde terörizmle mücadele şeklini almaya başlamıştır. Başkan Bush döneminde başlayan ve Obama ve Trump yönetiminde de varlığı devam eden terörizm olgusu, Amerikan dış politikasının belirlenmesinde büyük rol oynamıştır. Bu çalışmada, Amerikan dış politikasının terörizmle mücadele yaklaşımı, başkanların değişen politikaları çerçevesinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Dış Politikası, Terörizm, Terörle Mücadele, AUMF, Küreselleşme.

ABSTRACT

American foreign policy is a flexible foreign policy that has changed throughout history. It can be said that especially the changing presidents have a great impact on the change in American foreign policy. Presidents, who have a say in foreign policy individually within the framework of the doctrines they have published, greatly affect the foreign policy activities of the USA. Having such flexibility, American foreign policy has changed in almost every period. Especially after the September 11 attacks, as of the term of President George W. Bush, American foreign policy has undergone a great change. So much so that American foreign policy, which had been pursuing basic concepts such as Isolation, World Wars, Cold War, and globalization, started to take the form of combating terrorism since then. The phenomenon of terrorism, which started during the President Bush period and continued under Obama and Trump administration, played a major role in determining American foreign policy. In this study, the fight against terrorism approach of American foreign policy is discussed within the framework of presidents' changing policies.

Keywords: American Foreign Policy, Terrorism, Counterterrorism, AUMF, Globalization.

* Bu makale, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Sadam Hussin SAFİ'nin Dr. Öğr. Üyesi Őahin Eray KIRDİM danışmanlığında hazırlamakta olduğu "SSCB İŞgalinden Bugüne ABD Dış Politikasında Afganistan" başlıklı tezden üretilmiştir.

** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID: 0000-0002-2247-1183, sadamhsafi@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0003-4207-6559, yekirdim@aku.edu.tr.

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nın ardından süper güç olma yolunda ilerleyen Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) karşısındaki tek büyük rakip Sovyetler Birliği olmuş ve ABD'nin izlediği dış politika da ister istemez tüm devletleri ilgilendiren bir olgu haline gelmiştir. Soğuk Savaş boyunca bu iki güçlü devlet arasında bir hegemonya yarışı yaşanmıştır. 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ise ABD hegemon bir güç olarak dünya siyasetine egemen olmaya başlamıştır. Soğuk Savaş süresince Sovyetler Birliği'ni çevrelemeye yönelik bir dış politika geliştiren ABD, bunu yaparken komünizmin yayılmasının önüne geçip, özelde Amerikan genelde ise Batılı değerler olarak kabul edilen serbest piyasa ve demokrasi kavramlarını ihraç etmeye çalışmıştır.

Makalenin ilk bölümünde Amerikan dış politikasının II. Dünya Savaşı ile başlayıp Soğuk Savaş'ın sona ermesine kadar olan dönemdeki gelişimine değinilecektir. Ardından Soğuk Savaş'ın bitimini izleyen yıllarda gelişen küreselleşme olgusunun Amerikan dış politikasını ne yönde etkilediğinden bahsedilecektir. Bu dönemde küreselleşme ile Amerikan değerlerinin tüm dünyaya yayılması, komünizm tehdidi olmaksızın Amerikan hegemonyasının pekiştirilmesi söz konusu olmuştur. Clinton'ın başkanlığında yumuşayan Amerikan dış politikası oğul Bush'un başa geçmesiyle yeni muhafazakâr anlayışın etkisi altına girmiştir (Aydın, 2003). Ardından makalenin ikinci bölümünde Bush yönetiminin ilk yılında meydana gelen 11 Eylül saldırıları ve bu saldırıların Amerikan dış politikasını ne yönde etkilediğine değinilecektir. 11 Eylül saldırılarının ardından Amerikan dış politikasının gündemini küresel terörizmle mücadele oluşturmaya başlamıştır (Sarı, 2012, 97). Bu tarihten itibaren Bush'un temellerini attığı Amerikan dış politikasında terörle mücadele kavramı tüm dünyayı ve özellikle Ortadoğu bölgesini etkileyen bir kavram haline gelmiştir.

ABD'nin güvenlik duygusunu derinden sarsan bu gelişme, terörizm kavramının küreselleşmeye başladığını göstermiştir. Bu tarihten itibaren ABD'nin yıllarca sürecek olan Afganistan müdahalesi başlamış, El-Kaide terör örgütü başta olmak üzere tüm terörist oluşumlara karşı dünya çapında bir savaş açılmıştır. Bush'un ardından başkanlık koltuğuna oturan Obama, Bush'tan daha farklı bir politika izlemeyi tercih etmiştir (Kocakener, 2015, 10). Makalenin üçüncü bölümünde Obama ve Trump yönetiminin terörizmle mücadeleye karşı izlediği dış politika anlayışına değinilmiştir. Yumuşak bir dış politika izleyen Obama, iki dönemlik başkanlık süreci boyunca diğer devletlerle iyi ilişkiler kurmak ve diplomasi yöntemlerini tercih etmek şeklinde bir politika izlemiştir. Trump ise başkanlık süreci boyunca izlediği dış politika yöntemlerinde Obama'dan ayrılmıştır. Obama döneminde ortaya çıkan ve Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) adıyla anılan terör örgütünün neden olduğu sorun Trump döneminde de devam etmiştir ve her iki başkan da İŞİD ile mücadele konusunda aktif bir tutum sergilemişlerdir (Richardson, 2006). Son olarak Obama ve Trump'ın izlediği terörle mücadelede askeri güç kullanma siyasetine karşı tepkilere değinilmiştir. Bu çalışmada ABD'nin terörle mücadeleye yaklaşımı değişen başkanlar çerçevesinde incelenmiştir ve terörle mücadele konusundaki askeri güç kullanımının meşruiyeti tartışılmıştır.

1. AMERİKAN DIŞ POLİTİKASININ YAKIN GEÇMİŞİ

II. Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası arenada ağırlığını derin ve geri döndürülemez bir şekilde hissettiren ve bu itibarla bir süper güç olarak nitelendirilen ABD'nin, bu gücünü korumasındaki en önemli etken dış politikasını başarılı bir şekilde yürütmüş olmasıdır. Küreselleşen bir dünyada devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli olan en temel dinamik uluslararası alanda müttefikler ve ortaklıklar kurabiliyor olmalarıdır. Bunu başarabilen devletler varlıklarını sürdürme ve refah devleti olma konusunda avantajlı bir konuma sahiptirler. ABD örneğinde ise bunun başarılı bir şekilde gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Günümüzde güçlü bir refah devleti olan ABD'nin bu gücü, uluslararası arenada dış politika kullanımını başarılı bir şekilde yerine getirmesine dayanmaktadır.

ABD'nin dış politikasının yakın geçmişi incelendiğinde, dış politikasının sürekli bir değişim halinde olduğu gözlemlenmektedir. Bunun temel sebebi yaşanan küresel gelişmelerle beraber ABD başkanlarının dış politikadaki karar alma yetkileri sayesinde başkanlık ettikleri süreç boyunca dış politikayı şekillendirebiliyor olmalarıdır. Amerikan dış politikasının anayasal çerçevesi incelendiğinde, dış politika stratejilerini yürütme yetkisinin ABD başkanına ait olduğu görülmektedir. Alınan dış politika kararlarında her ne kadar kongrenin onayı gerekli olsa da ABD başkanları birtakım kararları kongreden onay almaksızın uygulayabilme gücüne sahiptirler ve doktrinler yayınlayarak ulusal güvenlik stratejileri oluşturabilmektedirler (Bilensoy, 2018, 69). Nitekim tarih boyunca ABD başkanlığı yapmış olan isimlerin dış politika stratejilerini doktrinler yayınlayarak belirledikleri örnekler oldukça fazladır. Bu durum, Amerikan dış politikasının esnek ve değişken bir yapıya sahip olmasının devlet başkanlarının siyasi pozisyonları ve kişisel dünya görüşleri gibi

faktörler çerçevesinde de şekillendiğini göstermektedir. Bunun yanısıra Amerikan dış politikası, devletin kurulmasından bu yana yaşanan küresel ve ulusal gelişmeler doğrultusunda da içinde bulunduğu hemen hemen her dönem değişiklik göstermiştir.

Amerikan dış politikası için belirleyici olan bir gelişme, I. Dünya Savaşı ile birlikte izlediği izolasyonist politikadan sapıp savaşa sonradan dâhil olmasıyla dünya siyasetine giriş yapmasıdır. Savaşın ardından ise tekrar içine kapanan ABD, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle kendini tekrar bu sistemin içinde bulmuştur (Armaoğlu, 1991, 101-119). Özellikle II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde Amerikan dış politikası izolasyonist bir doğrultuda ilerlemiş, fakat devletlerin gün geçtikçe daha fazla birbirlerine bağımlı olmaları ve dünya genelinde yaşanan gelişmelerin ulusları ayrı ayrı değil, bir bütün olarak etkilemeye başlamasıyla Amerikan dış politikası da bu doğrultuda daha yayılcı bir hal almaya başlamıştır.

19. yüzyıl boyunca Amerikan dış politikası Monroe Doktrini çerçevesinde şekillenmiştir. Küresel bir güç olma arzusunda olan ABD'nin ilk olarak bölgesel bir güç olması gerektiğini vurgulayan bu doktrin kapsamında ABD, II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde uluslararası ortamdan kendini uzak tutmuş ve bölgesel politikalar izlemeyi başarabilmiştir. Savaşın ardından ise uluslararası anlaşmalara taraf olmaya ve dünya genelinde kendi çıkarları doğrultusunda etkinlik alanını genişletmeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber ise ABD için rekabet ortamı sona ermiş ve nüfuzunu yaymak için bir fırsat alanı doğmuştur. Bu doğrultuda tüm dünya genelinde etkinliğini sürdürmeye devam etmiş ve bunu yaparken de çıkarları doğrultusunda hareket etmekten hiçbir zaman kaçınmamıştır (Kocakener, 2015, 3)

ABD'nin II. Dünya Savaşı'na katılması, Amerikan dış politikası için bir dönüm noktası niteliğindedir. Zira savaşta aktif bir tutum sergileyen ve müttefik devletlerin kazanmasına büyük katkılar sağlayan ABD kendini tam anlamıyla uluslararası bir düzenin oyun kurucu rolünde bulmuştur. Başkan Roosevelt'in katkılarıyla BM merkezinin New York'a kurulmasının sağlanması ise ABD'nin dünya işlerine kayıtsız kalmak yerine aktif ve merkezi bir rol oynamak istediğinin göstergesidir (Çağrı, 1996, 276). Savaş sonrasında ABD tarafından Avrupalı devletlere yapılan yardım da Avrupa ekonomisinin düzelmesinin ABD'nin ekonomik refahı için oldukça önemli görüldüğünün bir göstergesidir. Bu savaşın ardından ABD, uluslararası ortaklıkların, iş birliklerinin, ticaret ve uluslararası pazar ortamının ABD'nin refahı için vazgeçilmez olduğunun farkına varmıştır, ki Avrupalı devletler ile ABD arasında oluşan karşılıklı bağımlılık bu farkındalığın bir sonucudur (Sümer, 2008, 128).

II. Dünya Savaşı'nın ardından içine girilen Soğuk Savaş ortamında ABD ile Sovyetler Birliği arasında patlak veren mücadele kendini genellikle Avrupa ve Ortadoğu bölgelerinde göstermiştir. Fakat II. Dünya Savaşı sonrası ABD tarafından Avrupa'ya yapılan Marshall yardımları ile beraber ABD'nin Avrupalı devletlere karşı elinde bulundurduğu ekonomik koz neticesinde Avrupa genelinde yaşanan gelişmeler ABD lehine ilerlemiştir (Çakmak, 2003, 3). İzolasyonist dış politika anlayışı sonucu uzun yıllar boyunca ulusal kalkınmaya önem vermiş olan ABD'nin bu süreçte ekonomisini güçlendirmesi, dünya siyasetine dâhil olmaya başladığı bu kritik dönemde Avrupalı devletler başta olmak üzere ekonomik gücünü kullanarak müttefik elde etmesine büyük yardımda bulunmuştur (Çağrı, 1996, 278).

Küresel bir güç olma yolunda ilerleyen ABD için yalnızca Avrupa topraklarında nüfuz sahibi olmak yeterli olmayacaktır. Ortadoğu bölgesinin jeo-stratejik konumu ve doğal kaynak rezervlerinin farkında olan ABD, bölgede etkinlik sağlamak adına müttefiklere ihtiyaç duymuştur. İran ve İngiltere arasında yaşanan petrol krizine karşı izlediği arabuluculuk politikaları ise buna bir örnektir (Kuduoğlu, 2019, 43-44). II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini izleyen yıllarda, 1948'de İsrail'in kurulmasıyla beraber ise ABD Ortadoğu topraklarında çok önemli bir müttefik elde etmiştir. Böylelikle bölgede Sovyetler Birliği ile yaşanan mücadelede ABD bir adım öne geçmiş ve önemli bir üs kazanmıştır (Creveld, 2005). Bunun yanısıra 1957'de yayınlanan Eisenhower Doktrini ile birlikte bölge devletlerine ekonomik yardımlar sağlanarak bu devletler ABD tarafına çekilmeye çabalanmıştır. Böylelikle ABD ilk kez Amerika ve Avrupa toprakları dışında bir bölgeye müdahaleci bir yaklaşımda bulunmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca Sovyet tehdidinin ve komünizm yayılmacılığının önüne geçmek isteyen ABD, dış politikasını bu doğrultuda şekillendirmiştir ve Avrupa ve Ortadoğu devletlerinde bunun önüne geçmeye çabalanmıştır (Keklik, 2011, 104- 105).

ABD'nin Soğuk Savaş boyunca izlediği müdahaleci tavrı 1955-1975 yılları arasında devam eden Vietnam savaşında da kendini göstermiştir. Komünizme karşı açtığı savaşta komünizm ideolojisini destekleyen Kuzey Vietnam'a karşı Güney Vietnam'a destek vermiş ve bu doğrultuda bölgeye büyük miktarda askeri yatırım yapmıştır (Keklik, 2011, 123-124). Fakat bu süreçte başarılı bir sonuç elde edemeyen ABD için Vietnam savaşı adeta bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Yaşanan bu fiyasko neticesinde Amerikan dış politikasında yaşanan değişimle ABD anti-militarist bir siyaset izlemeye başlamıştır. Yapılan büyük askeri

harcamalar ve askeri kayıplar olumlu bir sonuç doğurmadığından ABD doğrudan askeri güç kullanmak yerine askeri ve ekonomik yardımlar yoluyla yumuşak güç stratejisi uygulamaya başlamıştır (Keklik, 2011, 128).

Soğuk Savaş süresince ABD dış politikası, küresel gelişmeler ve uluslararası konjonktür çerçevesinde değişiklikler göstermiştir. Bu süre boyunca Amerikan dış politikası Sovyetler Birliği'ne karşı bir çevreleme politikası izlemiştir. Bu dönemde Amerikan dış politikasını büyük ölçüde etkileyen George F. Kennan'ın yazdığı bir makalede bahsi geçen bu politika, dönemin karar alıcıları tarafından bir rehber olarak görülmüş ve bu dönemde Amerikan dış politikasının en temel önceliği olan Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikası uygulanmıştır. Bu doğrultuda yumuşak güç kullanan ABD'nin asıl amacı, genişlemesinin ve güçlenmesinin önüne geçecek bir Sovyet tehdidinin ortadan kaldırılmasıdır. Bunun sonucunda ise ABD'nin dünya sahnesinde hegemon bir güç olmasının önündeki en büyük engel ortadan kalkacaktır (Ercan, 2017, 329).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sona eren Soğuk Savaş'ın ardından, uluslararası siyasette hegemon güç olarak ABD'nin başı çektiği yeni bir döneme girilmiştir. Bunun sonucunda uzun yıllardır Sovyetler Birliği ile verdiği mücadeleden galip çıkan ABD, uluslararası sistemdeki yerini pekiştirmek adına dış politikasında Avrupa Birliği (AB), Çin, Rusya ve Hindistan gibi güçleri ardında bırakarak global liderliğini devam ettirmeyi amaçlamıştır (Buzan, 2004; Göze, 2000).

Sovyet tehdidinin ortadan kalkması sonucunda Amerikan dış politikası genel itibariyle ekonomik gelişmelere odaklanmıştır. Komünist ideolojinin çöküş sürecine girmesiyle ABD odaklı kapitalist ekonomik düzenin yayılması ve demokratik bir dünya düzeninin kurulması Amerikan dış politika öncelikleri haline gelmiştir (Sarı, 2012, 97). Ortadoğu bölgesinde ise ortadan kalkan Sovyet tehdidi neticesinde bölgeye olan ABD müdahaleciliğinin arttığı gözlemlenmektedir. I. Körfez Savaşı ile ABD bölgedeki otoritesini pekiştirmek ve Sovyetlerin ardından oluşabilecek potansiyel rakipleri bertaraf etme yolunda bir politika izlemiştir. 1990'lı yıllarda Bosna, Kosova ve Somali gibi ülkelere yapılan insani yardımlar ise ABD'nin militarist güç kullanımını bırakıp kendine müttefikler bulmak adına ekonomik gücünü kullandığını göstermektedir (Kocakenar, 2015, 9).

Süper güç olmayı hedefleyen ve eylemlerini bu şekilde gerçekleştiren ABD'nin dış politika kararları hegemon pozisyonu nedeniyle uluslararası sistemde önemli çıktılara neden olmuştur. Görev süresi Sovyetler Birliği'nin dağılması dönemine denk gelen başkanlığıyla George H. W. Bush, görevinin ilk iki yılında Sovyetlerin dağılması ve Afganistan'dan çekilmesi, silahsızlanma, demokrasi ve kapitalizmin yaygınlaştırılması gibi konulara ağırlık vermiş ve dış politikasını bu doğrultuda şekillendirmiştir (Brzezinski, 2008, 51). Baba Bush döneminde gerçekleşen birtakım önemli gelişmeler Bush'un dış politikasında nasıl bir yol izlediğini gösterir niteliktedir. Örneğin 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi ve ABD'nin bu gelişmeye askeri bir çözüm araması, petrol bölgesinin güvenliği konusundaki saldırgan tutumunu göstermektedir. Bunun yanısıra bu gelişmeye karşı izlediği politikada başta BM olmak üzere uluslararası alanda diğer devlet ve kuruluşların desteğini alması ve bunun sonucunda Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması, ABD'nin uluslararası alanda yapmış olduğu müdahalelerde yalnız olmadığını ve bu müdahaleleri başarılı bir şekilde sonlandırmasının önünde bir engel kalmadığını da göstermiştir (Ermağan, 2012, 24).

Yukarıda da bahsedildiği üzere Amerikan dış politikası değişen başkanlarla birlikte büyük değişimler göstermiştir. Baba Bush'un ardından 1993 yılında Clinton'ın göreve gelmesiyle Amerikan dış politikasında farklı bir görüş benimsenmiştir. Clinton'a göre ABD'nin dünya gücü olması ancak ülke içindeki ekonomik ve sosyal refahın sağlanmasının ardından mümkün kılınabilirdi. Bu anlamda Clinton'ın dış politikası, ABD sermayesini dünya pazarına açmak ve demokrasi ve piyasa ekonomisini benimsemiş devletlere destek olmak olarak belirlenmiştir (Kurtbağ, 2007, 319). Tüm bunların sonucunda ABD ekonomik ve ideolojik olarak yayılmacı bir tutum sergilemiştir. 1994 yılında Bosna'ya yapılan müdahale bu tutumun bir örneği olarak gösterilebilir. Zira ABD burada "insani müdahale" adı altında zor kullanarak piyasa ekonomisini benimsetmekten kaçınmamıştır (Brzezinski, 2008, 189-192).

Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasının ardından ABD'nin küresel hegemonya sağlamasının önünde hiçbir engel kalmamıştır. Bu sebeple 1990'lı yıllarla birlikte dış politika gündemlerinin önemli bir parçası olan küreselleşme Amerikan dış politikasını da derinden etkilemeye başlamıştır. Merkezinde ABD'nin olduğu yeni küreselleşme dalgası ile Amerikan değerlerinin yaygınlaştırılması ve Amerikan hegemonyasının sağlanması amaçlanmıştır (Başaran, 2017, 80). Küreselleşmenin kaçınılmaz bir gerçek olduğu anlaşılmaya başlandığında, 1999 senesinde yayınlanan Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi, ABD için yeni bir dönemin başlangıcı niteliğindedir. Bu belgede de açıkça görüldüğü üzere ABD dış politika stratejisini küreselleşme üzerine kurmaya başlamıştır (Whitehouse, 1999, 3). Belgede,

küreselleşmenin önemi, küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve kültürel olarak ne anlama geldiği, ABD değerleri için ne anlam ifade ettiği açıklanmıştır. Küreselleşmenin önünü açtığı demokrasi, serbest ekonomi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleri tam da ABD'nin savunduğu düzene hizmet etmektedir. Belgede açıklanan temel amaçlar, ABD'nin güvenliğinin sağlanması, ülkenin ekonomik refahının artması ve yurtdışında demokrasi ve insan haklarının desteklenmesi şeklindedir. Yayınlanan bu belgeye göre, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlar yalnızca ABD'yi değil tüm dünyayı ilgilendiren sorunlardır (Karakaya, 2010, 1-16). Belgede küresel ekonomide yaşanacak bir istikrarsızlığın tüm dünya ekonomilerini etkileyeceğine de değinilmektedir. Böyle bir durumda ise bu durumdan etkilenme riski ABD'yi bu konularda önlem almaya teşvik etmiştir.

ABD'nin küreselleşmenin savunucusu olmasının en büyük sebeplerinden biri de ulusal çıkarlarıdır. 1990'lı yıllar boyunca ulusal çıkarları doğrultusunda hem askeri hem de ekonomik olarak küreselleşmeyi kullanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından ABD için en önemli dış politika, Amerikan değerlerinin yaygınlaştırılması ve korunması üzerine kurulmuştur. Fakat ilk olarak Clinton'ın ortaya attığı ve oğul Bush döneminde yaygın bir kullanım alanı oluşturan haydut devlet kavramı, ABD'nin bu siyasetini gerçekleştirmesinin önüne geçen bir tehdit olarak algılanmıştır. Haydut devlet, yapacakları önceden kestirilemeyen, global barış ortamını tehdit eden, kitle imha silahlarının yaygınlaşmasında önyak olan ve çevre ülkeleri ve tüm dünyayı tehdit eden, terörizme destek sağlayan ve terörizmi siyasi bir araç olarak kullanan devletleri tanımlamaktaydı (Topur, 2005, 163-164). Bu devletler yukarıda bahsi geçen ABD'nin küresel çıkarlarına zarar verebilecek nitelikteydi. Bu bağlamda örneğin haydut devlet şeklinde tanımlanan Irak, Somali ve Bosna'ya karşı ABD askeri müdahaleler uygulamış ve ekonomik olarak ise yine bu devletlere birtakım yaptırımlarda bulunmuştur (Çağrı, 2006, 88-89).

Clinton'ın ardından George W. Bush'un 2001'de başa geçmesiyle Amerikan dış politikasında yeni muhafazakârların etkisi de görülmeye başlamıştır. Yeni muhafazakâr görüşü göre ABD, dış politikasında oldukça aktif ve müdahaleci bir tutum sergilemelidir. Bu görüşe göre Amerikan değerleri tüm dünyaya yayılmalıdır ve bu doğrultuda askeri güç kullanımından kaçınılmamalıdır (Kurtbağ, 2007, 384). Bush'un sakın bir dış politika benimsemesi nedeniyle yeni muhafazakâr görüş kendini Bush yönetiminin ilk yıllarında gösterememiştir. Fakat 11 Eylül saldırılarının ardından dış politikada yaşanan değişimler sonucu yeni muhafazakâr görüş Amerikan dış politikasında ağırlığını koymuştur. Saldırıların ardından içine girilen dönemde Amerikan dış politikası Clinton dönemindeki barışçıl tavrını bırakmış ve terörizme karşı bir savaş açarak saldırgan bir tutum izlemeye başlamıştır (Ermağan, 2012, 25).

Soğuk Savaş süresince izlediği müdahaleci dış politika tutumunu 1990'lı yıllar boyunca koruyan ABD, Clinton döneminde dış politikasında ekonomik ortaklıklara odaklanmış ve yumuşak güç üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat 11 Eylül 2001 saldırısının ardından agresif dış politikasına geri dönmüştür. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Clinton döneminde güvenlik anlayışı zirvede olan ABD için yaşanan bu gelişme küresel terörizm olgusunun önemini ortaya koyar niteliktedir. Bu tarihten itibaren Amerikan ulusal güvenliği ve dış politikası küresel terörizmle mücadele şeklinde kendini göstermeye başlamıştır. Bu doğrultuda Amerikan dış politikası başkan Bush'un politikaları çerçevesinde önleyici saldırı, haydut devlet, şer ekseni, caydırıcılık ve terörle mücadele kavramları etrafında gelişmeye başlamıştır (Sarı, 2012, 97).

2.11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASINDA AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI VE TERÖRLE MÜCADELE

11 Eylül 2001 tarihinde Amerikan dış politikasını kökünden değiştirecek ve tüm dünyaya terörizmin tehlikesini gösterecek bir gelişme yaşanmıştır. El-Kaide teröristleri tarafından kaçırılan sivil uçaklarla ABD'nin önemli merkezlerine saldırılar düzenlenmesi sonucunda yaşanan can ve mal kaybı ABD'de adeta bir şok etkisi yaratmıştır (Fischer, 2006, 16). Bu gelişmenin ardından ABD'de Clinton dönemindeki üstün güvenlik hissi ortadan kalkmıştır. Zira II. Dünya Savaşı'nda Pearl Harbour'a yapılan saldırının ardından ülkeye ilk kez devlet sınırları içerisinde bir saldırı düzenlenmiştir. Saldırıların ardından Bush'un yaptığı kongre konuşmasında ABD'nin nasıl bir tutum izleyeceğinin sinyalleri verilmiştir. Bush, bu saldırılara kayıtsız kalınmayacağını ve en sert şekilde cevap verileceğini net bir şekilde ifade etmiştir. Bu doğrultuda tüm dünyaya seslenerek terörizme karşı açtığı savaşta müttefik toplamaya başlamıştır (BBC, 2011).

Bunun sonucunda Bush liderliğindeki ABD'nin hem terör örgütlerine hem de teröre destek veren her türlü kuruluşa ve devlete savaş açtığı açıklanmıştır. Bu doğrultuda saldırıları gerçekleştiren El-Kaide terör örgütüne ve bu örgütün barındığı ve El-Kaide lideri Usame bin Ladin'i teslim etmeyen Afganistan yönetimi Taliban'a karşı savaş ilan edilmiştir. Bunun sonucunda Kabil işgal edilmiş ve bölgeye askeri saldırılar düzenlenmeye başlamıştır (Sever ve Kılıç, 2001, 287). ABD, düzenlediği operasyonlarda savunma odaklı

ilerlendiğinde istenen başarının elde edilemediğini görmüş ve devamında izlediği dış politikada Bush'un ortaya attığı "önleyici savaş" doktrinini benimsemiştir. Bu doktrine göre teröre karşı verilen mücadelede başarılı olabilmek adına yalnızca savunmaya odaklanmak yerine potansiyel tehditleri ortadan kaldırmak adına agresif bir tutum sergilenmelidir. Bush Doktrini olarak bilinen bu yaklaşımın temelinde Amerikan askeri gücü yatmaktadır. Bush Doktrini ulusal güvenlik stratejisi olarak 20 Eylül 2002'de açıklanmıştır ve bu stratejiye göre tehdit oluşturan düşman devlet ve teröristlere karşı önleyici operasyon düzenlenmesi öngörülmüştür (Ermağan, 2012, 26).

ABD Anayasası'na göre ABD Kongresi'nin saldırgan güç kullanma kararlarına dâhil olması gerekmektedir ve ABD Başkanı tek taraflı olarak yalnızca ani gelişen saldırıları püskürtmek için kuvvet kullanma yetkisi verebilmektedir. Fakat 11 Eylül saldırılarından kısa bir süre sonra Kongre, saldırılara karışan "uluslara, kuruluşlara veya kişilere" karşı güç kullanımına izin vermiştir (AUMF 2001). 2001 yılından bu yana, bu yetki, ABD ordusunun savaşa girdiği devlet dışı cihatçı grupları, hatta 11 Eylül 2001 tarihinde var olmayan örgütleri bile kapsayacak şekilde değiştirilmiştir. Kongrenin verdiği bu yetkiyle, Bush, Obama ve Trump terörle mücadele kapsamında Ortadoğu'daki askeri müdahalelerde geniş bir karar alma yetkisine sahip olmuşlardır.

Başkan Bush'un 20 Eylül 2002'deki Kongre'de yaptığı konuşmasında, ABD'nin yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi açıklanmıştır. Bu stratejiye göre ABD'nin amaçları, terörizm ve diktatörlükle mücadele ederek barışı sağlama, diğer uluslararası kuruluşlarla iyi ilişki kurma ve özgür, açık toplumları destekleyip yaygınlaştırma olarak belirlenmiştir (Ward, 2006, 79). Yayımlanan bu stratejinin içeriğinde önleyici savaş olgusu net bir şekilde ifade edilmiştir. Bununla birlikte her nerede olursa olsun ABD'nin terörizme müdahale hakkının bulunduğu belirtilmiştir. (Dedeoğlu, 2008, 85-86). Ayrıca herhangi bir iş birliğine değinilmeksizin, terörizm tehdidi altında olan ülkelere ABD'nin yardım ve destek sağlayacağı belirtilmiştir. Bu durum, ABD'nin terörizmle mücadele konusunda iş birliği içine girmekten kaçınarak kendini diğer devletlerden üstün bir durumda gördüğünü belirtir niteliktedir (Kandemir, 2011, 134).

Bu ulusal stratejiyle birlikte Amerikan dış politikasında ilk kez terörizm birinci öncelik haline gelmiştir. Bush ile birlikte, gerçekleştirilen saldırılara karşılık terör yapılanmalarına karşı oldukça sert bir tutum sergilenmiştir. ABD terörle mücadele kapsamından her ne kadar global bir çağrıda bulunmuş ve bu yeni küresel tehdidin tüm ulusları ilgilendirdiğine değinmiş olsa da terörle mücadele konusunda Amerikan çıkarlarını ön planda tutmuş ve tek taraflı ve şeffaf olmayan politikalar izlemeyi tercih etmiştir (Özkan, 2006, 11).

Bush yönetimindeki Amerikan dış politika anlayışının temeli, 11 Eylül saldırıları ve bu saldırıları izleyen süreçte gerçekleşen gelişmeler sonrasında oluşmuştur. 11 Eylül saldırılarının ardından Amerikan dış politikası, ABD'nin küresel bir güç olmasının önüne geçebilecek olası tehditlerin önlenmesi ve tüm dünya genelinde ekonomik ve siyasi düzenin ABD hegemonyası altında olmasını benimsetmek şeklinde gelişmiştir. Bunun sonucunda Bush liderliğinde ABD, saldırgan, tek taraflı ve yayılmacı bir politika benimsemiştir (Ataman ve Gökcan, 2012, 217).

11 Eylül saldırılarının ardından Amerikan dış politikasının en önemli gündemi küresel terörizmle mücadele haline gelmiştir. ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük müttefiki olan İsrail'in güvenliğinin sağlanması da bununla bağlantılıdır (Ataman ve Gökcan, 2012, 223). Zira terörizmin kaynağı olarak gösterilen Ortadoğu bölgesi ABD için hayati bir öneme sahiptir ve bölgedeki en önemli müttefikinin terörizm olgusuna karşı korunması ve bölgede ABD lehine bir müttefik oluşturması önemlidir. ABD'de gerçekleşen 11 Eylül saldırılarının sorumlusunun Sevr Devrimi esnasında Afganistan'da kurulmuş olan El-Kaide (Demirel, 2003, 57) olarak gösterilmesi ise ABD'nin bu doğrultuda Ortadoğu bölgesindeki kaygılarını pekiştirmiştir. Bush, El-Kaide lideri Usame bin Ladin'in ve örgüt üyelerinin Afganistan'da Taliban rejiminin himayesi altında olduğunun belirlenmesinin ardından Taliban'dan bu örgüt kamplarının kapatılması ve saldırılardan sorumlu teröristlerin teslim edilmesini talep etmiştir. Fakat Taliban'ın suçlamaları doğrulayacak yeterli kanıt bulunmaması gerekçesiyle bu talebi reddetmesi sonucu (Topal, 2004, 233) Bush liderliğindeki ABD, terörizme karşı açtığı savaşta Afganistan'ı haydut devlet olarak tanımlayarak ülkeye müdahalede bulunmakta gecikmemiştir (Bozkurt, 2003, 20).

Bush, 11 Eylül saldırılarının yalnızca ABD'ye değil NATO ve BM'ye karşı da gerçekleştirilmiş olduğunu savunmuştur ve yapılan bu terörist eylemin sorumlularına karşı uluslararası bir koalisyon oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir (Molla, 2009, 40). Bunun sonucunda ABD liderliğinde kurulmuş olan koalisyon, küresel terörizmle mücadele adı altında Afganistan'a müdahalede bulunmuştur (Dedeoğlu, 2012, 896). ABD'nin Afganistan'a düzenlediği operasyon 7 Ekim 2001 tarihinde "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" adı altında gerçekleşmiştir. ABD bu eylemi gerçekleştirirken BM Antlaşması'nın 51'inci maddesini gerekçe

olarak göstermiş ve meşru müdafaa hakkını kullandığını belirtmiştir (Taşdemir, 2006, 157). Bununla birlikte ABD'nin Sonsuz Özgürlük Operasyonu'yla paralel bir şekilde NATO kuvvetleri de Afganistan'a girmiş ve ABD'nin amacını gerçekleştirmek ve teröristleri ele geçirmek adına operasyonlar düzenlemiştir. 28 Aralık'ta ABD'nin başkent Kabil'i ele geçirmesinin ardından ülkede ABD güdümlü bir hükümet oluşturulmuş ve Hamid Karzai başa geçirilmiştir (Halatçı, 2006, 85). ABD'nin Afganistan'a gerçekleştirdiği müdahalenin ardında Ortadoğu bölgesindeki etkinliğini pekiştirmek ve bölgeye demokratik değerler kazandırmak ideolojisinin payı olduğu söylenebilir. Zira yönetimin etkisiz hale getirilmesinin ardından kendi güdümündeki bir hükümet kurması, Afganistan'ın siyasetine etkin bir şekilde dâhil olarak bölgede jeostratejik konumu önemli olan bir devleti etkisi altına alması demektir.

Afganistan'da izlediği politikaların ardından Amerikan dış politikası Ortadoğu bölgesinde bulunan otoriter, ABD'nin ulusal çıkar ve güvenliğine tehdit oluşturabilecek ve güvenlik stratejileriyle ters düşebilecek devletlere karşı müdahaleci bir politika halini almaya başlamıştır. Bu düşünce doğrultusunda ilk olarak Bush, Irak lideri Saddam Hüseyin'in devrilmesi gerektiğini düşünmüştür (Molla, 2009, 40). Baba Bush'un liderliğinde gerçekleşen I. Körfez Savaşı'nın ardından Irak'a BM tarafından silahsızlanma ve kitle imha silahlarının ortadan kaldırılması üzerine baskılar yapılmıştır (Gürel, 2014, 83). 16 Ekim 2002 tarihinde ABD tarafından Irak'a açılan savaşın gerekçesi olarak yapılan bu baskılara rağmen ülkenin izlediği politikanın değişmemesi ve terörizm taraftarı bir politika izlemesi iddiası gösterilmiştir (Uçarol, 2010, 1028-1030). Irak'ın elinde bulundurduğu iddia edilen kitle imha silahlarının terörist örgütlerin eline geçmesi endişesi ABD'yi harekete geçiren etmenlerden bir diğeridir. ABD tarafından Irak'a gerçekleştirilen müdahale, bu kitle imha silahlarının küresel barış ve güvenliği tehdit ediyor olması şeklindeki ifadelerle meşrulaştırılmaya çalışılmıştır (Reçber, 2007, 68).

Her ne kadar ABD tarafından varlığı iddia edilmiş olsa da BM yetkilileri tarafından yapılan araştırmalar sonucu Irak topraklarında herhangi bir kitle imha silahı tespit edilmemiştir (İsen, 2004, 304). Fakat Bush, Irak yönetiminin El-Kaide ile yakın ilişkiler içerisinde olmasını iddia ederek önleyici savaş kavramı çerçevesinde askeri müdahale gerçekleştirmiştir. İlk defa Bush tarafından dile getirilen önleyici savaş kavramı Afganistan'a gerçekleştirilen müdahalede son derece etkili olmuştur. Bu kavrama göre ABD, milli güvenliğini müdafaa etmek üzere algılanan tehditleri gerçekleşmeden önce ortadan kaldırma hakkına sahip olacaktır (Arı, 2004, 261). Bu kavram çerçevesinde Afganistan'a yapılan müdahale de meşru kılınmaya çalışılmıştır. Irak müdahalesinin öncesinde ise ABD, Irak rejiminin değiştirilmesinin Irak'ın silahsızlandırılmasından daha öncelikli bir hedef olarak belirtmiştir. Bunun üzerine 17 Mart 2003 tarihinde Saddam Hüseyin'e ülkeyi terk etmesi için 48 saatlik bir mühlet verilmiştir. Bu talebin gerçekleşmemesi üzerine ise 20 Mart 2003 tarihinde BM kararı olmaksızın ABD'nin Irak müdahalesi başlatılmıştır (Gürel, 2014, 84-85). Önceden de değinildiği üzere ABD terörle mücadele eylemlerinde tek taraflı hareket etmeyi tercih etmiştir. Her ne kadar BM ve NATO gibi uluslararası kontrol mekanizması olarak tabir edilebilecek kuruluşların ABD'nin eylemlerinde yer aldığı görülse de bu kuruluşların ABD'nin bireysel etkinliklerinde yeterli otoriteyi gösterememiş olduğu iddiaları da vardır.

El-Kaide terör örgütünün yanı sıra ABD, Ortadoğu bölgesinde Bush'un tabiriyle "şer eksenli" kavramı altında suçlanan Irak, İran ve Kuzey Kore'ye karşı da saldırgan bir tavır takınmayı seçmiştir. Şer eksenli (axis of evil) kavramı, Bush'un 29 Ocak 2002'de yaptığı konuşmasında ortaya attığı üzere, kitle imha silahları barındırmaya çalışmakla suçlanan ve terörizme destek sağlayan hükümetleri ifade etmek için kullanılmıştır (Dündar, 2018, 56). Özellikle Irak'ın elinde bulundurduğu öne sürülen kitle imha silahları ve bu silahların birçok ülke için tehdit oluşturduğu gerekçesi ABD ve İngiltere'nin Irak'a 20 Mart 2003'te savaş açmasına neden olmuştur. Açılan bu savaşa destek geniş çaplı olmamıştır. Hatta ABD'nin izlediği tek taraflı politikalar tepkilere neden olmuştur. Birçok Avrupalı devlet savaştan önce diplomasinin denenmesi gerektiğini belirtmiştir (Brzezinski & Scowcroft, 2009, 239). ABD'nin I. Körfez Savaşı'nda aldığı desteği, burada alamamasının sebeplerine bakılacak olursa, ABD'nin izlediği tek taraflı politikalar ve hegemonyasını artırmak için uyguladığı zora dayanan kararları global imparatorluk yolunda ilerlemek istediğinin göstergesi olarak belirtilmektedir (Leonard, 2005). Bu durum ise izlenen politikaların özgürlükçü ya da demokratik değil, Amerikan yayılcılığı şeklinde uygulanması ve Amerikan askeri gücünün sert bir şekilde kullanılmaya çalışılması yönlerinden eleştirilmektedir. Zira ABD, hegemonyasını tesis etmek istediği bölgelerde büyük askeri üsler kurup askeri gücünü kullanmaktan çekinmemiştir (Bölme, 2012).

Bazı yazarların görüşüne göre ABD'nin Irak müdahalesi petrolle ilişkilendirilmektedir. Bunun sonucu olarak ABD'nin Irak'ın zengin petrol rezervlerine hükmetmesinin en büyük dış politika hedeflerinden biri olan küresel hegemonyasını pekiştirmek için büyük önem taşıdığı savunulmaktadır (Renner, 2004, 85). ABD'nin petrol yatakları ve güzergâhları üzerinde hâkimiyet kurması küresel para akışı ve dolar

döngüsünün devamlılığı demektir ve bu durum ABD'nin hegemonyası için hayati önem arz etmektedir. Petrol rezervleri bakımından Ortadoğu bölgesinde önemli bir yeri olan Irak üzerinde söz sahibi olmak ise ABD'nin bu hedefini gerçekleştirmesi açısından önemli bir araç olarak kullanılabilir (Ataman ve Gökcan, 2012, 217).

ABD'nin Ortadoğu bölgesine olan ilgisinin neticesinde bölge devletlerinin demokratikleştirilmesi ve Amerikan ekonomik sistemlerini benimseyerek kalkındırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Irak'a düzenlenen operasyon sonrasında Bush idaresi Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ismiyle bilinen, büyük Ortadoğu ve İslam coğrafyasının hâkim olduğu bölgeyi demokratikleştirmek ve globalleştirmek projesini duyurmuştur. Bahsi geçen bölgede istikrarın sağlanması, İsrail-Filistin çatışmasının çözülmesi, serbest piyasa modelinin bölgeye tesis edilmesi, ekonomik ve siyasi alanda destek verilmesi, teröre destek veren devletlerle mücadele bu projenin amaçları arasındadır (Kurtbağ, 2007, 460). Projenin özünde, bölgeye demokrasi ve özgürlük getirildiği takdirde terörizmin sona ereceği düşüncesi yatmaktadır. Proje kapsamında, bu amaçları gerçekleştirmek adına yeri geldiğinde askeri güç kullanımının önü açılmıştır.

11 Eylül saldırıları öncesinde Clinton liderliğindeki ABD tarafından benimsenen stratejik ortaklık, küreselleşme ve iş birliği düşünceleri askıya alınmış ve yeni muhafazakâr düşünce yapısı benimsenmeye başlamıştır (Aydın, 2003). Bunun üzerine dış politika gündemi güvenlik kaygısı üzerine odaklanmıştır (Arıboğan, 2008, 314). İş birliği ve küreselleşmeye dayanan Clinton dış politikası, Bush döneminde terk edilmiştir. Bu dönemde yaşanan 11 Eylül gibi önemli gelişmelerin ardından Amerikan dış politikası askeri üstünlük ve saldırgan bir tutum üzerine dayanmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Bush dönemi izlenen sert politikalar ve uygulanan siyasetler göz önünde bulundurulduğunda ABD'nin ulusal çıkarları diğer devletlerin çıkarlarından üstün tutulmuş ve bu şekilde lanse ettirilmiştir (Özkan, 2006, 11). Başkanlığının ilk yıllarında 11 Eylül saldırılarına maruz kalan Bush izlediği politikalar doğrultusunda iki dönem üst üste başkanlık görevine devam etmeyi başarabilmiştir. Fakat uyguladığı sert ve tek taraflı politikalar neticesinde dünya kamuoyundaki ABD imajını sarstığını söylemek yanlış olmayacaktır.

3. OBAMA DÖNEMİ AMERİKAN DIŞ POLİTİKASINDA TERÖRLE MÜCADELE

Bush'un ardından 2009 yılında Obama'nın ABD başkanlığına seçilmesiyle Amerikan dış politikasında tekrar bir değişim gözlemlemek mümkündür (Ermağan, 2012, 28). Obama'nın izlediği dış politika, Bush'un izlediği dış politikaya kıyasla daha ılımlı seyretmiştir. Obama başkanlık süresince yardımlaşma, iş birliği, insan hakları ve demokrasi söylemlerinde bulunmuştur (Kocakener, 2015, 10). Bush'un aksine Obama, yumuşak güç kavramını ön plana alarak barışçıl bir siyaset benimsediğini ifade etmiştir (Gezici, 2009, 11). Dış politikada yumuşak güç kullanımına ağırlık veren Obama, Bush döneminde zedelenen Amerikan imajını düzeltmek adına siyasetler uygulamıştır (Arslan, 2014, 164). Başkanlığının ilk döneminde ABD merkezli yaşanan küresel ekonomik kriz de Obama'nın dış politika ve güvenlik stratejilerini belirlemede oldukça etkili olmuştur (Hook & Spanier, 2014, 325).

Önceden de değinildiği üzere Obama'nın dış politika yaklaşımı Bush'ununkinden önemli farklılıklar taşımaktadır. Bush'un izlediği tek taraflı dış politika anlayışının aksine Obama, uluslararası politikada çok taraflı ve işbirliği konuları üzerinde durmuştur. Obama'nın dış politikada uzlaşmacı bir tutum sergilemesinin sebeplerinden biri olarak bahsi geçen ekonomik kriz sonucu ABD'nin Irak'taki askeri varlığının maliyetlerinin artması olarak gösterilebilir (Kocakener, 2015, 10). Henüz seçim aşamasındayken Obama, Afganistan ve Irak operasyonlarına ve haydut devlet olarak görülmüş olan Kuzey Kore ve İran'a karşı farklı stratejiler izleyeceğinin sinyallerini vermiştir (Bilensoy, 2017, 65).

Obama'nın dış politika öncelikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Devletlerarası iş birliği,
- Diplomasi odaklı devletlerarası iş birliğinin artırılmasıyla global problemlerin ortadan kaldırılması,
- İstihbarat paylaşımı,
- Müşterek yardım paketleri oluşturulması,
- Diplomatik ve askeri yöntemlerin ortak kullanılması aracılığıyla terörizmle mücadele,
- Terörle mücadele konusunda ihtiyaç duyulan istihbaratın paylaşılması ve kanunların oluşturulması,
- Tüm dünyada terörizme karşı yürütülen operasyonların ortak yürütülmesi,
- Nükleer silahların yaygınlaşmasının önüne geçilmesi,

- Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesi, Guantanamo askeri üssünün kapatılması, nükleer silahsızlanma anlaşmasının revize edilmesi ve Bush yönetiminde itibar kaybeden ABD'nin itibarını yeniden kazanması (Ertuğral, 2013, 64-68).

2010 yılında Obama tarafından açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi ile Obama Doktrini ilan edilmiştir. Bu belgeye göre, ABD'nin küresel terörle mücadele hususunda uluslararası ittifaklarının artırılması, çok taraflı bir dış politika izlenmesi gerektiği ve ABD karşıtlığının yayılmasının önüne geçmek için karşıt ülkelerin başkanlarıyla görüşmeler düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu belgede belirtildiği üzere Obama'nın dış politika stratejisi devletlerle iyi ilişkiler içinde olma üzerine yoğunlaşmıştır (Kandemir, 2011, 125). Bu doktrinle birlikte Irak'taki Amerikan askeri varlığının en kısa sürede geri çekileceği ve Afganistan'daki Amerikan gücünün uluslararası kamuoyu müsaade ettiği müddetçe orada kalabileceği ilan edilmiştir (Ertuğral, 2013, 72).

Obama liderliğinde de Bush döneminde kabul görülen kitle imha silahlarına karşı izlenen politika aynı şekilde devam etmiştir fakat Obama Bush'tan farklı yollar izleyeceğini belirtmiştir. Önceden de belirtildiği üzere Obama bu konuda da yumuşak güç kullanımına odaklanmış ve kitle imha silahlarının yaygınlaşmasının önüne geçmek amacıyla birtakım söylemlerde bulunmuştur (Whitehouse, 2009).

Obama, açıkladığı güvenlik stratejisi kapsamında Amerikan askeri gücünün Irak'tan çekilmesini 2010 Ağustos tarihinde planlamıştır fakat yaşanan bazı gelişmeler sonucunda 2011 yılının sonunda ABD-İrak Güvenlik Antlaşması ile beraber çekilme gerçekleşmiştir (Hook & Spanier, 2014, 314). Obama'nın Irak operasyonunu sonlandırma isteğinin en önemli sebebi ise mali kaygılardır. Zira operasyon Amerikan bütçesine büyük zararlar vermiştir. Bunun yanı sıra Bush döneminde haydut devlet olarak ilan edilen İran ile iyi ilişkiler kurma yönünde birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşımın amacı ise Afganistan ve Irak'taki istikrarın yeniden temin edilmesi ve IŞİD ve El-Kaide gibi terör örgütlerine karşı bir iş birliği içine girilmesidir (Hurmi, 2010, 66). Sert güç kullanmak yerine yumuşak güç kullanmayı tercih eden Obama, Afganistan konusunda da diplomasi yoluna gitmeyi tercih etmiştir. Bu doğrultuda ittifaklar kurarak El-Kaide örgütünü ve radikal terör eylemlerini sonlandırmayı amaçlamıştır (Jones, 2010). ABD'nin Afganistan müdahalesinin son ve önemli bir ayağı olan Afganistan'ın yeniden kalkındırılması konusunda ise yeni stratejiler belirlemiştir (Hurmi, 2010, 69).

Obama'nın başkanlık sürecinde karşılaştığı önemli bir gelişme de Arap Baharı'dır. Bu süreçte Obama doğrudan müdahalelerden kaçınmış ve BM ve NATO gibi kurumlar aracılığıyla dış politikasını biçimlendirmiştir. ABD'nin Arap Baharı süresince nispeten pasif bir tutum sergilemesi, saldırgan bir politika izlemekten kaçınan Obama'nın yumuşak güç anlayışı ile açıklanabilir (Göngen, 2014, 2-3). Ortadoğu bölgesini içine alan Arap Baharı süresince Obama'nın yumuşak güç politikası gereği taraf tutmak ve terörizmin merkezi olarak görülen bölgede düşman edinmek ve anti-Amerikan bir atmosfer yaratmak akıllıca bir hareket olarak düşünülmemiştir. Bu sebeple Obama, Arap Baharı süresince bölge devletleriyle olan mesafesini korumuş ve doğrudan müdahalelerde bulunmamıştır (Yalçın, 2015, 58).

Görevdeki son iki yılında Başkan Obama'nın dış politikasını belirleyen ve ulusal güvenlik sorunu olarak ortaya çıkan en önemli unsur IŞİD ve cihatçı ideoloji olmuştur. Başkan Obama'nın ikinci döneminde IŞİD'in yükselişi, yönetimin karşılaştığı en önemli ulusal güvenlik sorunlarından biridir. IŞİD, ilk olarak El-Kaide'nin bir uzantısı şeklinde tanınmaya başlanmıştır. Amerikan işgalinden sonra Irak'taki kaos hali IŞİD'in temelini atıldığı terör grupları için mükemmel bir ortam oluşturmuştur. 2011'de ABD'nin Irak'tan çekilmesini takip eden süreçte ve 2010'da patlak veren Arap Baharı'nın da etkisiyle El-Bağdadi isimli bir şahıs, IŞİD olarak bilinen organizasyonu resmen oluşturmuştur (Warrick, 2016). IŞİD'in kurulması ile birlikte tüm dünya radikal İslam örgütlerinin terör eylemlerine şahit olmaya başlamıştır. Ortadoğu bölgesinde büyük çaplı eylemler sergileyen ve yayılcı bir politika geliştiren IŞİD, ABD'nin Ortadoğu politikaları için büyük tehdit oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmektedir. Bu sebeple Başkan Obama bu terör örgütüne karşı sert politikalar izlemeyi tercih etmiştir. Ağustos 2014'ün başında Obama, IŞİD'den kaçan binlerce Yezidi'nin yanı sıra Erbil'deki Amerikalıların da korunmaya ihtiyacı olduğu gerekçesiyle Irak'ta IŞİD'e karşı hava saldırıları yetkisi verdiğini duyurmuştur (Cooper, Landler & Rubin, 2014).

hava saldırılarının başlamasından kısa bir süre sonra IŞİD, James Foley adlı Amerikalı bir gazetecinin çölde başının kesildiği bir video yayınlamış ve hava saldırılarının devam etmesi halinde diğer Amerikalı tutsakların da aynı kaderi paylaşacağı konusunda uyarıda bulunmuştur (Friis, 2015, 726). Yayımlanan bu video kaydı tüm dünyayı dehşet içinde bırakmıştır. 10 Eylül 2014'te Başkan Obama, IŞİD'e yönelik hava saldırılarını Suriye'ye doğru genişletmiştir. Başkan Obama, Suriye'deki hava saldırılarına duyulan ihtiyacı anlatan konuşmasında IŞİD'in Irak ve Suriye halkına ve Amerikan vatandaşları, personeli ve tesisleri de dâhil olmak üzere tüm Ortadoğu'ya tehdit oluşturduğunu ifade etmiştir (Richardson, 2006).

4. TRUMP DÖNEMİ AMERİKAN DIŞ POLİTİKASINDA TERÖRLE MÜCADELE

Obama'nın ardından 2017'de ABD başkanlık koltuğuna oturan Donald Trump da terörizmle mücadeleyi dış politika önceliklerinden biri haline getirmiştir. Trump, seçimi kazanmadan önce, ulusal güvenlik ve IŞİD, El-Kaide ve diğer terörist grupların oluşturduğu tehditler konusunda Obama'dan daha sert ve daha "akılcı" politikalar izleyeceğinin sinyallerini vermiştir (Starr-Deelen, 2018, 34). Donald Trump, "Önce Amerika" söylemiyle dış politika yaklaşımını dile getirmiştir, ancak bu ifadeyi dış ilişkiler gündeminden çok politik bir slogan olarak kullanmıştır ve daha çok iç meselelere odaklanmıştır (Karagül ve Güder, 2020, 123). Trump, terörle mücadele stratejilerini planlarken, yüksek maliyetli askeri harcamalardan kaçınmaya çalışmıştır. Terörle mücadelede ekonomik kaygıları dile getirmekten kaçınmayan Trump, Irak'taki savaştan bahsederken Irak'ta bulunan petrolün ABD tarafından alınması gerektiğini de belirtmiştir. Trump'ın terörle mücadelede uyguladığı ilk politikalarından biri, ABD'ye gelen Müslümanların geçici olarak yasaklanmasıdır. Bu doğrultuda 27 Ocak 2017'de, Irak, İran, Libya, Somali, Suriye, Sudan ve Yemen olmak üzere yedi Müslüman ülkeden insanları kapsayan ilk seyahat yasağı olan bir Yürütme Emri (*Executive Order*) imzalamıştır. Bununla birlikte Trump askeri müdahalelerden de kaçınmamıştır. Somali'de Trump yönetimi, Eş-Şebab örgütüne karşı terörle mücadele saldırılarının sayısını artırmış, Yemen'de, Obama yönetimi sırasında planlanan baskın planını onaylamıştır (Starr-Deelen, 2018, 44-57).

Trump görevinin ilk yılında 4 Ekim 2018'de, Ulusal Terörle Mücadele Stratejisini yayınlamıştır. Yayımlanan bu stratejinin genel amacı, ABD'nin güvenliğini tehdit eden terörist oluşumları bertaraf etmek, gelecekte oluşabilecek saldırıların önüne geçmek ve ulusal çıkarları korumak şeklinde açıklanmıştır. Trump'ın ulusal güvenlik danışmanı John Bolton, stratejiyi açıklarken terörizmin her zamankinden daha akışkan ve karmaşık olduğu üzerinde durmuştur ve bu stratejinin tek bir örgüte odaklanmayacağını, ABD'ye zarar verme kabiliyetindeki ve niyetindeki tüm teröristlere odaklanacağını belirtmiştir (Whitehouse, 2018).

Strateji, terörle mücadelede yeni bir yaklaşımın uygulanacağını belirtmiştir ve bu yaklaşım ise altı temel odak alanını içermektedir:

- 1- Teröristlerin kaynağına kadar takip edilmesi,
- 2- Teröristleri destek kaynaklarından izole etmek,
- 3- Amerika Birleşik Devletleri'nin terörle mücadele otoritelerini ve araçlarını modernize etmek ve entegre etmek,
- 4- Amerikan altyapısını korumak ve dayanıklılığı artırmak,
- 5- Terörist radikalleşmeye karşı mücadele,
- 6- ABD'nin uluslararası ortaklarının terörle mücadele yeteneklerinin güçlendirilmesi. Stratejiyi açıklarken Başkan Trump, "Terörizm söz konusu olduğunda milletimizi korumak için ne gerekiyorsa yapacağız" ifadelerini kullanmıştır (Rollins, 2019).

Başkan Trump'ın terörle mücadele stratejisinde radikal İslamcılar, devrimciler, milliyetçiler, ayrılıkçılar ve bazı yerel gruplar tehdit olarak görülen aktörlerdir. Trump'ın coğrafi odak alanı ise ABD'yi de içinde barındıran küresel alan olarak gösterilmektedir. Trump yönetimi altındaki ABD için, terörle mücadele konusunda yapılan sınıflandırma ise aşağıda belirtilen şekildedir. Terörizm tehdidiyle ilgilenmekten sorumlu birincil kurumlar olarak, ABD ordusu, kolluk kuvvetleri, istihbarat topluluğu, sivil hükümet kurumları, özel sektör, sivil toplum ve uluslararası ortaklar ve Amerikan halkı gösterilmiştir. Bu tehditle mücadele etmek için izlenen temel ilkeler ise, teröristleri kaynağında takip etmek, teröristleri mali, maddi ve lojistik destekten izole etmek, terörle mücadele araçlarını ve otoritelerini modernize ve entegre etmek, ABD altyapısını korumak ve geliştirmek, uluslararası ortakların yeteneklerini güçlendirmek, terörizmle ilgili faaliyetlerin dengelenmesi ve hakların korunması şeklinde sıralanmıştır. Bu stratejiye göre ABD, sosyal medya gibi kamuya açık bilgileri kullanarak bu teröristleri tespit edecek ve kendi ülkelerinde onlara karşı kanun yaptırımını uygulayacaktır. Tüm bunları uygularken ise ABD, mahremiyeti, medeni hakları ve medeni özgürlükleri korumak doğrultusunda uygun adımları atacaktır. Bu gelişmelerin sonrasında ise istenilen son durum, ABD'ye yönelik terör tehdidinin ortadan kaldırılması, sınırlar ve ABD'nin tüm giriş limanlarının terör tehdidine karşı güvenli bir hale getirilmesi, terörizm, radikal İslami ideolojiler ve diğer şiddet ve aşırılık yanlısı ideolojilerin Amerikan yaşam tarzını baltalamaması ve terörist tehdidinin Amerika Birleşik Devletleri'nin ve ortaklarının ortak çıkarlarını tehlikeye atmaması şeklinde belirtilmiştir (Rollins, 2019).

Oluşumunu Obama döneminde tamamlayan ve Trump yönetiminin dış politikasında önemli bir yer edinmiş olan IŞİD probleminde Trump yönetimi ve koalisyon güçleri IŞİD'e karşı verdikleri mücadelede birtakım başarılarla imza atmışlardır. Buna örnek gösterilecek en büyük başarı ise IŞİD'in Musul, Tikrit, Rakka ve Telafer gibi önemli şehirlerle birlikte eski topraklarının %30'undan fazlasını kaybetmesidir. IŞİD'e Karşı Koalisyon Özel Temsilcisi Brett McGurk'e göre, IŞİD'e karşı ilerleme, Trump yönetiminin ilk birkaç ayında üç temel faktör nedeniyle çarpıcı bir şekilde hızlanmıştır. Bu faktörlerden birincisi, Başkan Trump'ın savaş alanı komutanlarına temel karar verme yetkisi vermesidir. İkinci faktör, Koalisyon kara kuvvetlerinin IŞİD savaşçılarına çevrelediği ve yabancı savaşçıların kaçmasını engellediği "imha" adı verilen bir taktik kullanmasıdır. Son faktör ise Koalisyon üyeleri arasında daha fazla görev paylaşımı yapılmasına atfedilmiştir (Starr-Deelen, 2018, 50-52).

5. TERÖRLE MÜCADELEDE GÜÇ KULLANIMI ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Amerikan dış politikasında terörle mücadele 11 Eylül olaylarından bu yana birincil öneme sahip bir dış politika alanı oluşturmaktadır. Başkan Bush'un kongre konuşmalarından da anlaşılacağı üzere saldırıların gerçekleştiği tarihten itibaren ABD yönetimi bu saldırıları gerçekleştiren terörist oluşumlara ve bu oluşumlara destek sağlayan her türlü yapılanmaya karşı savaş ilan ettiğini açık bir şekilde dile getirmiştir. Bu kapsamda ABD, Ortadoğu'da geniş bir askeri yapılanma içerisine girmiştir. Terörle mücadelede askeri güç kullanımından kaçınmayan ABD yönetimi bu siyasetini uygularken tek taraflı bir politika izlemiştir ve bu sebeple hem ulusal hem de uluslararası kamuoyunda tepkiler toplamıştır.

11 Eylül saldırılarının ardından 18 Eylül 2001 tarihinde ABD Kongresi AUMF olarak da bilinen Teröre Karşı Askeri Güç Kullanma İzn'i (Authorization for Use of Military Force) ortak bir kararla açıklamıştır. Bu izin, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren, planlayan, yetki veren, yardım eden ya da barındıran ulus, örgüt ya da bireyler tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı gelecekte meydana gelebilecek uluslararası terörizm eylemlerini önleyebilmek adına ABD başkanına askeri güç kullanma yetkisi tanımıştır (S.J. Res. 23, 2001). 11 Eylül saldırılarının ardından başkan Bush, Kongre'nin verdiği bu yetkiyi kullanarak El-Kaide ve Afganistan'a savaş açmış ve her türlü askeri gücü kullanmaktan kaçınmamıştır. ABD Kongresi, 2002 yılında ikinci bir AUMF düzenlemiştir. Saddam Hüseyin hükümetini devirmek üzere gerçekleştirilen 2003 ABD'nin Irak işgalinden önce kabul edilen 2002 AUMF, başkana ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarını uygulamak için ABD Silahlı Kuvvetlerini kullanma ve ABD'nin ulusal güvenliğini Irak'ın oluşturduğu devam eden tehdide karşı savunma yetkisi vermiştir (Weed, 2017). Bush'un ardından başkanlığa gelen Obama ve Trump da aynı şekilde Afganistan, Irak ve Suriye'de askeri yetkilendirme gücünü kullanmışlardır. Fakat terörle mücadelede askeri güç kullanımı konusunda son derece rahat davranan Obama ve Trump, güç kullanımı konusunda birtakım eleştirilere maruz kalmışlardır.

Obama'nın Irak ve Suriye'de IŞİD'e karşı askeri güç kullanma konusunda yeterli yetkiye sahip olmadığını savunanlar vardır. Obama maruz kaldığı eleştirilere yanıt olarak 2001 ve 2002 AUMF kararlarını öne sürmüştür. Obama IŞİD'e karşı düzenlediği operasyonları savunurken, IŞİD'in El-Kaide'nin bir uzantısı olduğunu, El-Kaide ve onun cihatçı taraftarları olmasaydı IŞİD'in de ortaya çıkmayacağını ve AUMF kararı gereğince askeri müdahale yetkisinin bulunduğunu öne sürmüştür (Savage, 2015, 688). Bunun yanı sıra Pentagon genel danışmanı Stephen Preston, Nisan 2015'te, "isim değişmiş olabilir, ancak bugün IŞİD diye adlandırdığımız grup, en az 2004'ten beri sürekli olarak 2001 AUMF kapsamında ABD'nin düşmanı olmuştur" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (Preston, 2015). Obama'nın öne sürdükleri ve bu açıklamadan yola çıkarak, Obama yönetimine göre IŞİD'in 2014'te El-Kaide'den ayrılıp yeni bir oluşum halini alması 2001 AUMF yetkilendirmesini geçersiz kılmamaktadır. Fakat AUMF kararı alındığında IŞİD oluşumunun henüz ortada olmaması ve 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren örgütün IŞİD değil de El-Kaide olması bu savunmayı kimilerinin gözünde geçersiz kılmaktadır (Curtis & Goldsmith, 2016, 637-638). Bu sebeple kongrenin IŞİD'e karşı askeri güç kullanımı yetkisi vermesinin söz konusu olmayacağı savunulmuştur. Yine 2002 Irak'a karşı alınan AUMF kararı IŞİD'i kapsamıyor, Saddam Hüseyin hükümetini hedef alıyordu.

Hem Obama hem de Trump yönetimleri, 2002 AUMF'nin, Saddam Hüseyin rejiminin yarattığı tehditlerle sınırlı olmadığını açıklamıştır. İki yönetim de istikrarlı, demokratik bir Irak kurulmasına yardımcı olmak ve Irak merkezli terörist tehditleri belirlemek için güç kullanımını yetkilendirdiğini belirtmiştir. Ayrıca her iki yönetim de Kongre'nin Irak'ta devam eden askeri operasyonları desteklemek için fon ayırarak bu yorumu onayladığını iddia etmiştir (Weed, 2017, 3). 2018 raporunda Trump yönetimi, 2002 AUMF'nin yetkili gücün nerede kullanılabileceği konusunda herhangi bir coğrafi sınırlama içermediğini belirtmiştir. Dışişleri Bakanlığı hukuk müşaviri vekili Marik String, Trump yönetiminin 2002 AUMF'nin İran'la ilişkisine

ilişkin görüşünü belirtirken, Trump yönetiminin 2002 AUMF'yi, ABD veya ortak güçleri, yetkilendirilmiş görevleri yerine getirirken savunmak için gerekli olabileceği dışında, İran'a karşı yetkilendirme gücü olarak yorumlamadığını ifade etmiştir. Trump yönetimi, 2002 AUMF'yi, belirli amaçlar uğruna gerçekleştirilen saldırgan askeri eylemlerin yetkilendirilmesi ve birincil bir görevi yerine getirirken nefsi müdafaa durumlarında yorumlamıştır (CRS, 2020, 4).

İlk olarak 11 Eylül saldırılarının ertesinde Başkan Bush döneminde ortaya atılan AUMF yetkilendirmesi, Bush'un terörle mücadele operasyonlarında geniş bir askeri güç kullanımı alanı yaratmıştır. Saldırıların ardından Amerikan dış politikasının birincil gündemini oluşturan terörle mücadele konusunda ABD yönetimi operasyon ve işgaller düzenlemekten çekinmemiş ve askeri gücünü önemli bir şekilde kullanmıştır. Afganistan'da Taliban'ın devrilmesinin ardından ülkede kalmaya devam eden ABD yönetimi, Körfez savaşları ve Saddam Hüseyin'in yönetimini devirme hususunda da AUMF kararını kullanmaktan çekinmemiştir. Bush'un ardından başkanlık koltuğuna oturan Obama ve ardından Trump da bölgede yürüttükleri askeri operasyonları meşrulaştırmak adına AUMF yetkilendirmesini öne sürmüşlerdir. Her iki başkan da kendi dönemlerinde izledikleri terörle mücadele politikalarında askeri güç kullanımından çekinmemişlerdir ve bunu yaparken her ikisi de kendi perspektiflerinden AUMF yetkilendirmesini yorumladıklarını ifade etmişlerdir. Her ne kadar AUMF'nin yarattığı olağanüstü hâl durumunda askeri güç yetkilendirmesini kullandıklarını iddia etseler de hem ulusal hem de uluslararası tepkilere ve eleştirilere maruz kalmışlardır.

SONUÇ

Ennek bir yapıya sahip olan Amerikan dış politikasının değişkenliği ABD'nin uluslararası arenadaki konumunu etkilediği kadar diğer devletleri de büyük ölçüde etkilemiştir. Özellikle izolasyonist dış politikasından vazgeçip dünya siyasetine girdiği zaman ABD bu siyasetin merkezi konumuna geçmiştir. II. Dünya Savaşı ile birlikte gerçekleştirdiği dış politikasındaki bu önemli değişim ABD'yi günümüzdeki süper güç konuma getirmesine önayak olmuştur. Ekonomik gücü sayesinde savaşın ardından yaptığı yardımlar yoluyla özellikle Avrupa kıtasında önemli müttefikler elde etmiştir. Bu ittifaklar özellikle Soğuk Savaş döneminin ABD açısından olumlu ilerlemesine yardımcı olmuştur. Ekonomik gücü ve dış politikasında izlediği yöntemler sayesinde Soğuk savaştan galip bir şekilde çıkan ABD süper güç konumuna yükselmiştir. Soğuk Savaş'ın ardından ise Amerikan yayılcılığı politikası izlenmiş ve demokrasi, serbest piyasa ve kapitalizm gibi Amerikan değerlerini dünyaya yayma politikası benimsemiştir. Çalışmada bahsi geçen zaman aralığında ise Amerikan dış politikasının göreve gelen başkanlar çerçevesinde sürekli bir değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bu değişkenlikte her dönem yaşanan ulusal ve uluslararası gelişmelerin payı da büyüktür. Örneğin Soğuk Savaş süresince içinde bulunulan durum, ABD'yi Sovyetler Birliği'ni çevrelemeye yönelik bir politika izlemeye itmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından ise süper güç konumuna yükselen ABD, yayılcı ve küreselleşme ile birlikte Amerikan değerlerini yaymayı amaçlayan bir politika izlemiştir. Fakat Amerikan dış politikasını kökünden etkileyen ve günümüzde hâlâ izlerini devam ettiren en büyük gelişme 11 Eylül saldırılarının ardından yaşanmıştır. Bu saldırıların ardından ABD'nin en büyük dış politika gündemi terörizmle mücadele şeklini almıştır. Oğul Bush dönemiyle başlayan bu dış politika gündemi, günümüzde hâlâ etkisini sürdürmektedir. 11 Eylül saldırıları gibi küresel bir terör eylemiyle karşılaşan ABD en büyük önceliği olarak terörizmle mücadeleyi belirlemiştir ve bunu yaparken de uluslararası kamuoyunu da yanına çekerek saldırgan bir dış politika oluşturmuştur. Bu tarihten itibaren Bush'un izlediği sert politika neticesinde ilk olarak Afganistan'da olmak üzere ABD'nin Ortadoğu ülkelerindeki askeri varlığını sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda ABD'nin Ortadoğu bölgesinde askeri varlık bulundurmasının sebebini bölgedeki önemli müttefiki olan İsrail'in güvenliği ve bölgenin zengin doğal kaynak rezervlerini gösterenler de mevcuttur. Sebebi her ne olursa olsun ABD'nin seçtiği saldırgan terörle mücadele tutumu pek çok çevre tarafından eleştirilmiştir. Bu saldırgan tutum her ne kadar Obama döneminde yumuşama göstermiş olsa da ABD'nin terörle mücadelede askeri güç kullanma siyasetine eleştiriler varlığını sürdürmüştür. Obama'nın izlediği yumuşak güç ve diplomasi politikası terörle mücadele konusunda etkin bir ilerleme kat edilmesini sağlamasa da Bush dönemindeki saldırganlığın azalması uluslararası kamuoyunda kaybolan Amerikan imajının iyileşmesine olanak sağlamıştır.

Trump dönemi Amerikan dış politikasının ise Obama kadar yumuşak olmasa da Bush kadar da saldırgan olmadığı söylenebilir. Yine de Trump'ın dış politika konusunda tecrübesinin olmaması ve daha çok ulusal politikaya odaklanması, terörizmle mücadele konusunda yine kayda değer bir gelişme gerçekleştirememesine neden olmuştur. Her iki başkanın da terörle mücadelede askeri güç kullanımı

konusunda izlediği siyaset ise eleştirilere neden olmuştur. Bu çalışmada Amerikan dış politikasının yakın tarihli gelişimine değinilerek dış politikanın yapısı ve dinamikleri hakkında fikir edinmek amaçlanmıştır. Bush döneminde başlayan ve günümüzde hâlâ devam eden terörle mücadele olgusunun ise başkanların izlediği politikalar çerçevesinde anlatılmasıyla bu politikaların uluslararası arenadaki meşruiyeti sorgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Arı, Tayyar (2004). *IRAK, İRAN ve ABD: Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arıboğan, Deniz Ülke (2008). *Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişim*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Armaoğlu, Fahir (1991). *20. yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt II: 1980 – 1990*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arslan, Yusuf (2014). *ABD Ve İngiltere’de Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Karşılaştırmalı Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ataman, Muhittin ve Gökcan, Özkan (2012). Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı Yayılmacılık Denemesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, S.7/2, s. 199-229.
- Aydın, Mustafa (2003). Amerika Dünyadan Ne İstiyor: ABD’nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi Ve Dış Politikası. *Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi*, S.3.
- Başaran, Doğan (2017). ABD’nin Küresel İmparatorluk Tahayyülü Ve Bunun Aracı Olarak “Büyük Ortadoğu” Projesi. *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, S. 6, s. 63-87.
- BBC (2011). *Başkan Bush’un 11 Eylül’de Ulusa Seslenişi*. https://www.bbc.com/turkce/multimedya/2011/09/110906_vid_bush_two (Erişim Tarihi: 07.12.2020).
- Bilensoy, İrem (2018). George W. Bush ve Barack Obama Dönemlerinde Terörizme Karşı Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması. *Lectio Socialis*, s. 50-73.
- Bozkurt, Enver (2003). *Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuşvet Kullanımı*. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Bölme, Selin M. (2012). *İncirlik Üssü. ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brzezinski, Zbigniew & Scowcroft, Brent (2009). *Amerika ve Dünya – Amerikan Dış Politikasının Geleceğine Dair Konuşmalar*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Brzezinski, Zbigniew (2008). *İkinci Şans – Üç Başkan ve Amerikan Süper Gücünün Krizi*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Buzan, Barry (2004). *The United States And The Great Powers: World Politics In The Twenty-First Century*. Cambridge: Polity Press.
- Cooper, Helene & Landler, Mark & Rubin, Alissa J. (2014). Obama Allows Limited Airstrikes on ISIS. *The New York Times*, August 7, 2014. <https://www.nytimes.com/2014/08/08/world/middleeast/obama-weighs-military-strikes-to-aid-trapped-iraqi-officials-say.html> (Erişim Tarihi: 27.12.2020).
- Crevelde, Martin (2005). NATO, İsrail ve Orta Doğu’da Barış. *NATO Dergisi*.
- CRS-Congressional Research Service (2020). *“Recent U.S. Airstrikes: Legal Authorities and Questions”*. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/LSB/LSB10391> (Erişim Tarihi: 12.12.2020).
- Curtis, A. Bradley & Goldsmith, Jack L. (2016). OBAMA’S AUMF LEGACY. *American Journal of International Law*, s. 628-645.
- Çağrı, Erhan (1996). Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.1, s.275-287.
- Çağrı, Erhan (2006). ABD Nasıl Bir Dünya Sistemi Kurmak İstiyor? Türkiye-Avrupa Birliği-ABD: İlişkiler Nereye Gidiyor. *Tepav Özel Yayın*, Mart 2006.
- Çakmak, Cenap. (2003). American Foreign Policy And September 11. *Perceptions*, S.8.
- Dedeoğlu, Beril (2008). *Değişen Dünyada Yeni Dengeler*. İstanbul: İlgi Yayınları.
- Dedeoğlu, Beril (2012). Uluslararası Durum. (içinde). *Türk Dış Politikası (1919-2012)*. (ed. Haydar Çakmak), Ankara: Barış Kitap Basım Yayım.
- Demirel, Emin (2003). *Taliban, El – Kaide – Ladin ve Paylaşamayan Ülke Afganistan*. (3), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dündar, Haris Ubeyde (2018). Yeni Hegemonya Anlayışı Çerçevesinde Bush Doktrini Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S.9/2, s. 52-71.
- Ercan, Halil (2017). Kennan ve Clinton Yaklaşımları Çerçevesinde ABD Dış Politikasının İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.1/38, s. 325-337.
- Ermağan, İsmail (2017). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası - Obama Dönemi ve Ak Parti. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S.3/2, s.21-35.
- Ertuğral, Yusuf (2013). *Amerika’nın Yeni İhtiyatlı Dış Politikası: “Akıllı Güç”ün Pasifik Vizyonu*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Fischer, Joschka (2006). *Tarihin Dönüşü: 11 Eylül’den Sonra Dünya ve Batı’nın Yeniden Yapılanması*. İstanbul: Merkez Kitapçılık.
- Friis, Simone Molin (2015). Beyond Anything We Have Ever Seen’: Beheading Videos And The Visibility Of Violence In The War Against ISIS. *International Affairs*, S. 91/4, s. 725-746.
- Gezici, Aytekin (2009). *Barack Obama Türkiye Konuşmaları*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Göngen, Mehmet Ali (2014). Arap Baharı Karşısında ABD’nin Tutumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.33, s.2-14.
- Göze, Ayferi (2000). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Gürel, Onur (2014). *Yeni Muhafazakarların Dış Politik Perspektifi Bağlamında İkinci Körfez Krizi’nin Türk-Amerikan İlişkilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Halatçı, Ülkü (2006). 11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu’nun Bir Değerlendirmesi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, S. 2/7, s. 80-98.
- Hook, Steven W. & Spanier, John (2014). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı’ndan Günümüze*. Çev. Özge Zihnioğlu Tanırlı, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Hurmi, Ayşe Bahar (2010). Bush Ve Obama Karşılaştırması Çerçevesinde Amerikan Dış Politikası Analizi. *Alternatif Politika*, S.2/1, s. 56-81.
- İsen, Galip Beygü (2004). *Amerikan Bilgeliğinin Irak Yazı Turası: Gücün Gerçeği Mi Gerçeğin Gücü mü?*. (der. Toktamış Ateş), ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya. (İçinde), Ankara: ÜMİT Yayınevi.
- Jones, James L. (2010). *Washington Institute for Near East Policy*. <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-national-security-advisor-james-l-jones-washington-institute-near-east-poli>. (Erişim Tarihi: 10.12.2020).

- Kandemir, Eyyub (2011). ABD Başkanları G. W. Bush Ve B. Obama Dönemlerinde Yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejilerinde İttifak Söylemleri Ve S. Walt'ın İttifak Teorisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, S. 10/2, s. 22-151.
- Karagül, Soner ve Güder, Belma (2020). Dış Politikada Popülist Söylem ve Girişimler: Trump Siyaseti ve Brexit Süreci. *Troyacademy*, S. 5/1, s. 109-133.
- Karakaya, İskender (2010). *11 Eylül 2001 Sonrası ABD'nin Değişen Güvenlik Algılamaları ve Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Keklik, Serap (2011). *Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Dış Yardımların Rolü ve Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kocakenar, Mustafa (2015). Amerikan Dış Politikasında İdealizm Realizm İlişkisi: Çatışma mı İşbirliği mi?. *TASAM*, [https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C3%87at%C4%B1%C5%9Fma_m%C4%B1_%C4%B0%C5%9Fbirli%C4%9Fi_mi_Amerikan_D%C4%B1%C5%9F_Politikas%C4%B1nda_%C4%B0dealizm_Realizm_%C4%B0li%C5%9Fkisi_by_Mustafa_Kocakenar_S.docx_9194f400-8b77-4b7f-9aa3-7411ce9f0bf4_\(1\).pdf_a8eefa47-79c7-43d5-96be-997a9b805ba1.pdf](https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C3%87at%C4%B1%C5%9Fma_m%C4%B1_%C4%B0%C5%9Fbirli%C4%9Fi_mi_Amerikan_D%C4%B1%C5%9F_Politikas%C4%B1nda_%C4%B0dealizm_Realizm_%C4%B0li%C5%9Fkisi_by_Mustafa_Kocakenar_S.docx_9194f400-8b77-4b7f-9aa3-7411ce9f0bf4_(1).pdf_a8eefa47-79c7-43d5-96be-997a9b805ba1.pdf) (Erişim Tarihi: 12.12.2020).
- Kuduoğlu, Alptuğ (2019). İran'da Musaddık Dönemi: 1951-1953. *İran Çalışmaları Dergisi*, S.2/2, s. 37-62.
- Kurtbağ, Ömer (2007). *Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politika Analizi – Hegemonya Söylemi ve Amerikan Muhafazakâr Sağı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Leonard, Mark (2005). *Why Europe Will Run the 21st Century?*. New York: Public Affairs.
- Molla, Alptekin (2009). Soğuk Savaş Sonrası Körfez Krizleri ve Türkiye, ABD, NATO İlişkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, S. 11, s. 29-45.
- Özkan, Abdullah (2006). *21. Yüzyılda ABD'nin Küresel Stratejileri*. İstanbul: Tasarım Yayınları.
- Preston, Stephen W. (2015). *Department of Defense transcript, Stephen Remarks before the American Society of International Law, "The Legal Framework for the United States' Use of Military Force Since 9/11"*. U.S. Dept. Of Defense. <https://www.defense.gov/Newsroom/Speeches/Speech/Article/606662/the-legal-framework-for-the-united-states-use-of-military-force-since-911/> (Erişim Tarihi: 16.12.2020).
- Reçber, Sercan (2007). Irak'a Yönelik Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuk Açısından Geçerliliği. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, S.4/13, s. 59-82.
- Renner, Michael (2004). *Büyük Güçlerin Petrolle Dansı, ABD Saldırıcılığı: Irak ve Ötesi İçinde*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Richardson, Louise (2006). *What Terrorists Want: Understanding the Enemy, Containing The Threat*. New York: Random House.
- Rollins, John W. (2019). The Trump Administration's National Strategy for Counterterrorism: Overview and Comparison to the Prior Administration. *CRS INSIGHT, January 29*.
- S.J. Res. 23. (2001). PUBLIC LAW 107-40 – SEPT. 18, 2001 <https://www.congress.gov/107/plaws/publ40/PLAW-107publ40.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2020).
- Sarı, Buğra (2012). Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika. *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, S. 1/2, s. 95-119.
- Savage, Charlie (2015). *Power Wars: Inside Obama's Post 9/11 Presidency*. New York: Little, Brown, and Company.
- Sever, Metin ve Kılıç, Ebru (2001). *Düşmanımı Arayan Savaş*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Starr-Deelen, Donna (2018). *Counter-Terrorism from the Obama Administration to President Trump*. Palgrave Macmillan, Springer Nature.
- Sümer, Gültekin (2008). Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü. *Uluslararası İlişkiler*, S. 5/19, s. 119-144.
- Taşdemir, Fatma (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuuvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- Topal, Ahmet Hamdi (2004). *Uluslararası Terörizm Ve Terörist Eylemlere Karşı Kuuvet Kullanımı*. Ankara: Beta Yayınları.
- Topur, Tuncer (2005). *Milli güvenlik ve Türkiye*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Uçarol, Rifat (2010). *Siyasi Tarih 1978-2010*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ward, Brandon M. (2006). *The shift in United States Foreign Policy in the Middle East since 1989*. Yüksek Lisans Tezi, University of South Florida.
- Warrick, Joby (2016). *Black Flags: The Rise Of ISIS*. Anchor Publishing.
- Weed, Matthew C. (2017). Congressional Research Service. *"UPDATED: Recent U.S. Airstrikes: Legal Authorities and Questions."* <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R43760.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2020).
- Whitehouse. (1999). *A National Security Strategy for A New Century*. <https://clintonwhitehouse4.archives.gov/media/pdf/nssr-1299.pdf> (Erişim Tarihi: 08.12.2020).
- Whitehouse. (2009). *Remarks by President Obama to the Turkish Parliament*. http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Obama-To-The-Turkish-Parliament/ (Erişim Tarihi: 14.12.2020).
- Whitehouse. (2018). *President Donald J. Trump Is Protecting The United States From Terrorism*. https://www.dni.gov/files/NCTC/documents/news_documents/Counterterror_Strategy_Factsheet_V.3_FINAL.pdf (Erişim Tarihi: 05.12.2020).
- Yalçın, Hasan B. (2015). Obama Stratejisi ve Ortadoğu. *Akademik Orta Doğu*, S. 9/2, s. 55-74.